خون
فصلنامه پژوهشی
دوره ۱۳ شماره ۲ تابستان ۹۵ (۱۰۵-۹۸)
مقاله پژوهشی

مقایسه عوامل مؤثر بر اهدای خون در مراجعین مرکز انتقال خون تهران و مهاباد در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۲

شایسته عنایت‌الهی[۱]، محمدرضا سهرابی[۲]

چکیده

سابقه و هدف

باتوجه به نیاز روزافزون به خون و فرآورده‌های آن، نیازمند منابع خون لازم و کافی و اهداکنندگان سالم و مستمر بیشتری هستیم. هدف از انجام این پژوهش، بررسی انگیزه‌ها و اثرات جسمی- روانی اهداکنندگان خون و هم چنین مقایسه آن بین تهران و مهاباد با شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی متفاوت بود.

مواد و روش‌ها

این مطالعه مقطعی در زمستان ۱۳۹۲ بر روی ۲۵۸ نفر از اهداکنندگان خون در مراکز انتقال‌خون تهران (۱۲۳ نفر) و مهاباد(۱۳۵ نفر) صورت گرفت. نمونه‌گیری به صورت افراد در دسترس در روزهایی که به صورت تصادفی انتخاب شدند، انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها فرمی شامل ۴۴ سؤال بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی، آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها، کای‌دو و نرم‌افزار SPSS ویرایش۱۸ استفاده شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۲۴۲ مرد(۹۳/۸٪) و ۱۶ زن(۶/۲٪) شرکت داشتند. بیشترین انگیزه‌های اهدای خون نوع دوستی (مهاباد۸۰٪ و تهران ۹۳٪)، اثرات مثبت اهدای خون روی سلامتی(مهاباد ۸۰٪ و تهران ۶۶٪) و اهدای خون جهت بررسی سلامتی(مهاباد ۶۹٪ و تهران ۵۲٪) بود. در بین اثرات کوتاه مدت، احساس مفید بودن، هوشیاری، شادابی و آرامش روانی، در بین اثرات بلند مدت، افزایش قدرت کاری، بهبود وضعیت جسمانی و کاهش فشار عصبی از فراوانی بیشتری برخوردار بودند.

نتیجه گیری

مهم‌ترین انگیزه اهدای خون نوع دوستی، اثرات مثبت اهدای خون و اهدای خون جهت بررسی سلامتی بود که دو انگیزه اخیر در مهاباد بیشتر از تهران بود. بیشترین اثرات ذکر شده نیز آرامش روانی، هوشیاری و شادابی و احساس مفید بودن با فراوانی بیشتر در مهاباد بود.

کلمات کلیدی: **اهدای خون، عوارض روانی، انگیزه، انتقال خون**

تاریخ دریافت : ۹۳/۱۲/ ۲
تاریخ پذیرش : ۹۴/۱۱/۱۷

۱- دانشجوی پزشکی ـ دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ـ تهران ـ ایران
۲- مؤلف مسئول: متخصص پزشکی اجتماعی ـ استاد مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت ـ دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ـ بلوار دانشجو ـ خیابان کودکیار ـ تهران ـ ایران ـ کدپستی: ۱۹۳۹۵۴۷۱۹

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

مقدمه

اهدای خون اهدای زندگی است. در هر ثانیه یک نفر از ساکنان کره زمین برای ادامه حیات به خون نیاز پیدا می‌کند و سالانه حدود ۱۲۰ هزار مادر حامله در اثر خونریزی و عدم دسترسی به خون جان خود را از دست می‌دهند بنابراین نیاز روز افزون به خون، ما را در مورد این مسأله نگران می‌کند چرا که در برخی از کشورها از جمله کشور ما سیر صعودی نیاز به خون از سیر صعودی اهداکنندگان خون بیشتر است(۱). این بدان معناست که ما در آینده‌ای نزدیک با مشکل کمبود خون مواجه خواهیم بود. مهم‌ترین گامی که برای رفع این مشکل می‌توان برداشت، تشویق مردم و ایجاد انگیزه در آنان برای اهدای خون و هم چنین سعی در حفظ اهداکنندگان سالم و مستمر خون است زیرا در این میان دسترسی به خون سالم نیز حائز اهمیت می‌باشد که تقریباً ۸۰٪ اهداکنندگان واجد آن هستند(۲). این امر به خصوص در افرادی که برای اولین بار مراجعه کرده‌اند اهمیت دارد زیرا اضطراب و دلهره ناشی از اولین تجربه در بسیاری از موارد مانع مراجعه مجدد می‌شود(۳).

مسأله نگران‌کننده دیگری که وجود دارد و اهدای مستمر خون و فرآورده‌های خونی را تهدید می‌کند، اهدای خون جهت بررسی سلامتی به خصوص بیماری‌هایی مانند ایدز می‌باشد، این امر باعث کاهش تعداد اهداکنندگان مستمر که مهم‌ترین منبع خون سالم هستند، خواهد شد (به این دلیل که افراد بعد از آگاهی از وضع سلامت خود کمتر برای اهدای خون مراجعه می‌کنند). در مقابل آن اهدای خون به دلایل مذهبی به خصوص در کشور ما حائز اهمیت می‌باشد که بیشترین انگیزه افراد برای اهدای خون است(۴). با شناخت این انگیزه‌ها و تقویت انگیزه‌های مثبت از طریق روشن‌سازی اثرات اهدای خون بر روی سلامت جسمی و روانی و هم چنین اصلاح نگرش‌های نادرست، می‌توان میزان مشارکت در اهدای مستمر خون را افزایش داد. این انگیزه‌ها می‌تواند تحت تاثیر عوامل فرهنگی و اقتصادی اجتماعی قرار گیرد. اگر چه مطالعه‌های متعددی در زمینه شناخت این انگیزه‌ها و اثرات آن انجام شده اما شواهد مرتبط که مناطق مختلف فرهنگی و اقتصادی - اجتماعی کشور را با هم مقایسه کند به اندازه کافی وجود ندارد.

هدف از انجام این پژوهش، بررسی مقایسه‌ای انگیزه‌ها و اثرات جسمی- روانی اهدای خون بین اهداکنندگان خون در تهران و مهاباد به عنوان دو شهر متفاوت از نظر وضعیت اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی و در واقع تا حدودی تاثیر این شرایط بر انگیزه ها و اثرات اهدای خون بود.

مواد و روش‌ها

پژوهش انجام شده یک مطالعه تحلیلی- توصیفی از نوع مقطعی بود که در زمستان ۱۳۹۲ بر روی ۲۵۹ نفر از اهداکنندگان خون در مرکز انتقال خون تهران و مهاباد انجام شد. در ابتدا افراد مورد مطالعه جهت شرکت در پژوهش توجیه شده و رضایتنامه کتبی را امضا کردند. ابتدا یک نمونه فرم جمع‌آوری اطلاعات در اختیار ۱۵ نفر قرار داده شد و قابلیت فهم سؤالات آن بررسی شد. بعد از آن تغییرات لازم اعمال شد. فرم جمع‌آوری اطلاعاتی که در اختیار نمونه قرار داده شد بدون نام بود، افراد در صورت برخورد با مشکل در تکمیل فرم از مجری پژوهش می‌پرسیدند و در مورد افرادی که اطلاعات و یا سواد کافی نداشتند، فرم توسط پژوهشگر تکمیل می‌شد و در صورتی که افراد، مایل به پاسخ به تمام سؤالات نبودند، اصراری در تکمیل کردن فرم وجود نداشت. این فرم با توجه به مطالعه‌های قبلی تهیه شده بود. فرم جمع‌آوری اطلاعات شامل ۴۴ سؤال بود که علاوه بر خصوصیات دموگرافیک افراد، دربرگیرنده سؤالاتی در مورد انگیزه‌های مثبت اهدای خون شامل حس کمک به هم نوع، اهدای خون جهت بررسی سلامتی، اثرات مثبت اهدای خون روی سلامتی، نیاز خود و خانواده، حس کنجکاوی و غلظت بالای خون؛ انگیزه‌های منفی نیز شامل ضعف و سرگیجه، ترس از به وجود آمدن بیماری، ترس از سوزن، ترس از آلودگی و عفونت، نداشتن وقت کافی، احساس بد ناشی از دیدن خون و کم خونی بود. هم چنین در فرم جمع‌آوری اطلاعات اثرات کوتاه مدت شامل احساس مفید بودن، هوشیاری و شادابی، آرامش روانی، افزایش ترس، احساس خستگی، درد و سوزش و اثرات بلند مدت شامل افزایش قدرت کاری، کاهش فشار عصبی و استرس، بهبود

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

وضعیت جسمانی، کاهش خون دماغ، روشن شدن صورت و بهبود جوش‌ها، کاهش قدرت کاری و ضعف و خواب آلودگی مورد مطالعه قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی، آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها، آزمون کای‌دو و نرم‌افزار SPSS ویرایش ۱۸ انجام شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۲۴۳ مرد(۹۳/۸٪) و ۱۶ زن(۶/۲٪) شرکت داشتند(جدول ۱). میانگین سنی افراد ۹/۵ ± ۳۴/۵ سال بود. تفاوت زمینه‌ای مهاباد و تهران در سطح تحصیلات و شغل معنادار بود(هر دو p= ۰/۰۰۱). در این میان بین شغل و سابقه اهدای خون با جنسیت رابطه معناداری وجود داشت(به ترتیب p= ۰/۰۰۱ و p= ۰/۰۰۷). سابقه اهدای خون در مردان بیشتر از زنان بود.

سابقه مصرف سیگار در اهداکنندگان مهاباد بیشتر از تهران بود ولی این نسبت معنادار نبود(۳۵٪ در مقابل ۲۶٪).

بیشترین انگیزه اهدای خون، حس کمک به هم نوع(۹۰/۶٪)، تاثیر مثبت اهدای خون روی سلامتی (۷۷/۷٪) و اهدای خون جهت بررسی سلامتی(۶۳/۹٪) بود(جدول ۲).

در بین انگیزه‌ها، اهدای خون جهت بررسی سلامتی و حس کنجکاوی به طور معناداری در مهاباد بیشتر از تهران بود. هم چنین فراوانی انگیزه اهدای خون جهت بررسی سلامتی با سطح سواد رابطه عکس داشت؛ به طوری که در افراد زیر دیپلم بیشتر بود(p= ۰/۰۰۱).

این انگیزه به طور معناداری در افراد با شغل آزاد بیشتر بود(p= ۰/۰۰۲). در بین انگیزه‌های منفی اهدای خون، ترس از آلودگی و عفونت از فراوانی بیشتری برخوردار بود. کم خونی در بین زنان اهداکننده بیشتر از مردان بود(p= ۰/۰۶).

در بین اثرات کوتاه مدت، احساس مفید بودن ، آرامش روانی و هوشیاری و شادابی دارای بیشترین فراوانی بودند.

جدول ۱: خصوصیات دموگرافیک و زمینه‌ای اهداکنندگان مورد مطالعه مرکز انتقال خون تهران و مهاباد در سال ۱۳۹۲

متغیر	وضعیت	تهران	مهاباد	جمع کل	p value
		تعداد (درصد)	تعداد (درصد)		
جنس	مذکر	۱۱۳ (۴۷)	۱۲۹ (۵۳)	۲۴۲	۰/۱۲۹
	مؤنث	۱۰ (۶۳)	۶ (۳۸)	۱۶	
وضعیت تأهل	مجرد	۳۷ (۵۶)	۲۹ (۴۴)	۶۶	۰/۱۰۵
	متأهل	۸۵ (۴۵)	۱۰۶ (۵۵)	۱۹۱	
تحصیلات	زیر دیپلم	۵۰ (۳۲)	۱۰۴ (۶۸)	۱۵۴	۰/۰۰۱
	فوق دیپلم	۶۸ (۷۱)	۲۸ (۲۹)	۹۶	
شغل	کارمند	۶۰ (۶۹)	۲۷ (۷۱)	۸۷	۰/۰۰۱
	محصل	۱۷ (۷۱)	۷ (۲۹)	۲۴	
	بیکار	۱۴ (۴۴)	۱۸ (۵۶)	۳۲	
	آزاد	۳۲ (۲۸)	۸۴ (۷۲)	۱۱۶	
سابقه اهدای خون	اولین بار	۲۰ (۴۱)	۲۹ (۵۹)	۴۹	۰/۴۶۶
	با سابقه	۵۵ (۴۷)	۶۲ (۵۳)	۱۱۷	
	مستمر	۴۸ (۵۲)	۴۵ (۴۸)	۹۳	
سابقه مصرف سیگار	دارند	۳۳ (۴۱)	۴۸ (۵۹)	۸۱	۰/۱۴۱
	ندارند	۹۰ (۵۱)	۸۸ (۴۹)	۱۷۸	
سابقه بیماری	دارند	۵ (۶۳)	۳ (۳۷)	۸	۰/۲۰۹
	ندارند	۱۱۱ (۴۶)	۱۳۱ (۵۴)	۲۴۲	

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

اظهار احساس هوشیاری و شادابی در مهاباد در مقایسه با تهران بیشتر بود. در بین اثرات بلند مدت بهبود وضعیت جسمانی، افزایش قدرت کاری و کاهش فشار عصبی و استرس از فراوانی بیشتری برخوردار بودند. فراوانی اظهار اثر افزایش قدرت کاری در مهاباد به طور معناداری بیشتر از تهران و در مردان بیشتر از زنان بود(به ترتیب p= ۰/۰۰۸ و p= ۰/۰۰۴). بیشترین اثر منفی کاهش قدرت کاری بود. داده‌های حاصل از مهم‌ترین انگیزه اهدای خون(که به صورت سؤال تشریحی بود) به این صورت بود که ۱۰۸ نفر نوع دوستی، ۲۹ نفر اثرات مثبت اهدای خون، ۱۳ نفر جلب رضای خدا و ۶۸ نفر هم زمان نوع دوستی و اثرات مثبت اهدای خون را ذکر کرده بودند(جدول ۳). اکثر اهداکنندگان ترجیحی در انتخاب فصل یا مناسبت‌های مختلف برای اهدای خون نداشتند. با این وجود در بین فصول مختلف ۲۳ نفر(۹/۱٪) بهار، ۱۲ نفر(۴/۸٪) تابستان، ۴ نفر(۱/۶٪) پاییز و ۲۶ نفر(۱۰/۳٪) زمستان را ترجیح داده بودند. در بین مناسبت‌های مختلف سال نیز ۱۸ نفر(۷/۴٪) در رمضان، ۶ نفر(۲/۵٪) در محرم و ۲ نفر(۰/۸٪) در نوروز انگیزه بیشتری برای اهدای خون داشتند. افراد مورد مطالعه ضمن تاکید بر تاثیر توصیه‌های مستقیم اطرافیان بر اهدای خون، مهم‌ترین منبع اطلاعاتی را رسانه‌ها ذکر کرده بودند.

جدول ۲: انگیزه‌ها و اثرات متفاوت در اهداکنندگان مرکز انتقال خون مهاباد و تهران در سال ۱۳۹۲

متغیر	وضعیت	تهران	مهاباد	جمع کل	p value
		تعداد (درصد)	تعداد (درصد)		
اهدای خون جهت بررسی سلامتی	زیاد	۹۴ (۶۰)	۶۴ (۴۰)	۱۵۸ (۱۰۰)	۰/۰۰۱
	متوسط	۲۶ (۵۱)	۲۵ (۴۹)	۵۱ (۱۰۰)	
	کم	۱۰ (۲۶)	۲۸ (۷۴)	۳۸ (۱۰۰)	
بر اساس نیاز خود و خانواده	زیاد	۵۷ (۶۴)	۳۲ (۳۶)	۸۹ (۱۰۰)	۰/۰۱۰
	متوسط	۲۴ (۵۸)	۱۷ (۴۲)	۴۱ (۱۰۰)	
	کم	۴۷ (۴۳)	۶۲ (۵۷)	۱۰۹ (۱۰۰)	
حس کنجکاوی	زیاد	۴۰ (۶۳)	۲۳ (۳۷)	۶۳ (۱۰۰)	۰/۰۰۱
	متوسط	۲۴ (۷۳)	۹ (۲۷)	۳۳ (۱۰۰)	
	کم	۶۳ (۴۳)	۸۲ (۵۷)	۱۴۵ (۱۰۰)	
هوشیاری و شادابی	زیاد	۱۱۵ (۶۱)	۷۳ (۳۹)	۱۸۸ (۱۰۰)	۰/۰۰۱
	متوسط	۱۷ (۴۵)	۲۱ (۵۵)	۳۸ (۱۰۰)	
	کم	۰ (۰)	۱۳ (۱۰۰)	۱۳ (۱۰۰)	
درد و سوزش	زیاد	۵ (۱۰۰)	۰ (۰)	۵ (۱۰۰)	۰/۰۴۰
	متوسط	۱۰ (۴۸)	۱۱ (۵۲)	۲۱ (۱۰۰)	
	کم	۱۱۲ (۵۵)	۹۱ (۴۵)	۲۰۳ (۱۰۰)	
افزایش قدرت کاری	زیاد	۸۱ (۶۳)	۴۸ (۳۷)	۱۲۹ (۱۰۰)	۰/۰۰۸
	متوسط	۳۵ (۵۵)	۲۹ (۴۵)	۶۴ (۱۰۰)	
	کم	۱۴ (۳۵)	۲۶ (۶۵)	۴۰ (۱۰۰)	
بهبود وضعیت جسمانی	زیاد	۸۳ (۵۹)	۵۷ (۴۱)	۱۴۰ (۱۰۰)	۰/۰۴۷
	متوسط	۳۲ (۵۲)	۲۹ (۴۸)	۶۱ (۱۰۰)	
	کم	۱۰ (۳۴)	۱۹ (۶۶)	۲۹ (۱۰۰)	

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

جدول ۳: مهم‌ترین انگیزه اهدای خون اهداکنندگان مرکز انتقال خون مهاباد و تهران در سال ۱۳۹۲

انگیزه / شهر	نوع دوستی	اثرات مثبت اهدای خون	رضای خدا	نوع دوستی و اثرات مثبت اهدای خون	جمع کل
مهاباد	۵۴ (۴۵)	۱۸ (۱۵)	۶ (۵)	۴۲ (۳۵)	۱۲۰ (۱۰۰)
تهران	۵۴ (۵۷)	۸ (۶)	۷ (۵)	۲۶ (۲۷)	۹۵ (۱۰۰)

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان داد که عوامل اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی می‌توانند در انگیزه‌های اهدای خون مؤثر باشند. بیشترین انگیزه اهدای خون کمک به هم نوع، اثرات مثبت اهدای خون روی سلامتی و بررسی سلامتی بود که اهدای خون جهت بررسی سلامتی به طور معناداری در مهاباد بیشتر از تهران بود. در بین اثرات، احساس مفید بودن، هوشیاری و شادابی، آرامش روانی و افزایش قدرت کاری از فراوانی بیشتری برخوردار بودند که هوشیاری و شادابی و افزایش قدرت کاری در مهاباد به طور قابل توجهی بیشتر از تهران بود. تفاوت زمینه‌ای مهاباد و تهران در سطح تحصیلات و شغل معنادار بود. اگر چه سطح تحصیلات در اهداکنندگان تهران بیشتر از مهاباد بود، ولی نمی‌توان گفت که در تهران در مقایسه با مهاباد افراد با تحصیلات بالاتر بیشتر خون اهدا می‌کنند چرا که به طور کلی سطح تحصیلات افراد در تهران بیشتر از مهاباد است(۴).

در مطالعه‌ای که در سال ۸۵-۱۳۸۴ توسط جوادزاده شهشهانی و همکارانش انجام شد، اکثر اهداکنندگان(۸۰٪) چند اثر مثبت را هم زمان ذکر کرده بودند و در بین اثرات اهدای خون، بیشترین تاثیر ذکر شده احساس رضایت، شادابی و نشاط و آرامش روانی بود که کاملاً شبیه مطالعه ما می‌باشد(۱). مطالعه نریمانی نیز از جهت این که حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی عامل اهدای خون می‌باشد، مؤید مطالعه ما بود(۵). در مطالعه مسلمی، رابطه معناداری بین دفعات اهدای خون و ترس و دلهره وجود داشت که این نسبت در مطالعه ما معنادار نبود ولی از جهت این که بیشترین انگیزه اهدای خون رضایت خدا بود، تا حدودی به مطالعه ما شبیه بود(۴).

در مطالعه‌ای که رخشانی انجام داد، سابقه اهدای خون در مردان بیشتر از زنان بود که در مطالعه ما نیز نتایج این گونه بود(p= ۰/۰۰۷)(۶). هم چنین بیشتر منبع اطلاعاتی مردم همانند مطالعه ما رادیو و تلویزیون بود. در مطالعه‌هایی که رابطه بین دفعات اهدای خون و واکنش‌های وازووگال مورد بررسی قرار گرفته، مشاهده شده که بین دفعات اهدای خون و این واکنش‌ها رابطه معناداری وجود دارد، اگر چه در پژوهش ما این متغیر مورد مطالعه قرار نگرفت ولی بین هیچ کدام از آثار منفی اهدای خون و تعداد دفعات مراجعه ارتباطی وجود نداشت(۸، ۷).

در مطالعه کسراییان، متوسط سن اهداکنندگان ۹/۶ ± ۳۲/۷ سال بود و ۹۲/۱٪ اهداکنندگان مرد و ۷۴/۳٪ متاهل بودند. فراوانی انگیزه افراد برای اهدای خون شامل ۶۵/۳٪ کمک به دیگران ، ۱۲/۹٪ بررسی سلامتی، ۸/۹٪ تامین نیاز خود و خانواده، ۸/۹٪ اثر مثبت اهدای خون روی سلامتی و ۴٪ کنجکاوی، ۴۵/۵٪ ضعف و سرگیجه و ۲۷/۳٪ ترس از ایجاد بیماری، ۱۸/۴٪ ترس از سوزن و ۱۴/۵٪ ترس از عفونت بود. فراوانی انگیزه‌های منفی در خانم‌ها بیشتر و میانگین سنی افراد با انگیزه مثبت بالاتر بود(۳). بسیاری از یافته‌های این مطالعه در راستای مطالعه ما بود. ولی فراوانی انگیزه‌های اهدای خون جهت تامین نیاز خود و خانواده، اثر مثبت اهدای خون روی سلامتی و حس کنجکاوی در مطالعه ما بیشتر بود، اگر چه در بین انگیزه‌های منفی غیر از ترس از عفونت که در مطالعه ما ۱۵/۲٪ بود، فراوانی سایر انگیزه‌ها کمتر بود.

در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۸۸ در اصفهان انجام شد، میانگین سنی افرادی که اهدای خون مستمر داشتند نسبت به اولین مراجعه‌کنندگان و افراد با سابقه بیشتر بود که در مطالعه ما نیز تا حدودی میانگین سنی اهداکنندگان مستمر خون بیشتر بود(میانگین سنی افرادی که برای اولین بار خون داده بودند ۳۰/۱ سال ، افراد با سابقه ۳۲/۷ سال و

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

اهداکنندگان مستمر ۳۹/۲ سال بود)(۹). هم چنین مهم‌ترین انگیزه افراد، خودکارآمدی ذکر شده بود. در مطالعه‌ای که بر روی خانم‌ها انجام شد، مهم‌ترین انگیزه کمک به هم نوع و رضای خدا بود و انگیزه‌های منفی کم خونی، نداشتن وقت کافی، ترس و عدم دسترسی بودند که تا حدود زیادی شبیه مطالعه ما می‌باشند(۱۰).

در مطالعه دماری نیز انگیزه‌های منفی شامل کم خونی، انتقال عفونت و ضعف بودند و نگرش افراد برای اهدای خون، بیشتر در جهت بررسی سلامت بود(۱۱). در مطالعه‌ای مشخص شد که ۱۴/۸٪ افراد جهت بررسی خود از لحاظ ابتلا به بیماری ایدز مراجعه کرده بودند(۱۲). همان طور که ذکر شد این انگیزه سلامت فرآورده‌های خونی را تهدید می‌کند که در مطالعه ما نیز فراوان بود.

در مطالعه‌ای که توسط استیل و همکارانش در سال ۲۰۰۸ روی ۱۲۰۶۴ نفر انجام شد، انگیزه نوع دوستی به طور معناداری در زنان نسبت به مردان و در گروه سنی ۵۵-۴۶ ساله نسبت به گروه‌های سنی دیگر بیشتر بود(۱۳). انگیزه نوع دوستی نیز در زنان و افراد تحصیل کرده بیشتر بود که در مطالعه ما عکس این رابطه مشاهده شد، به طوری که این انگیزه در افراد با تحصیلات کمتر، بیشتر بود(p= ۰/۰۴). در این مطالعه تفاوتی بین انگیزه‌های اهداکنندگان مستمر و غیر مستمر وجود نداشت که این تفاوت در مطالعه ما نیز معنادار نبود.

در مطالعه کالارجیرو و همکارانش که روی ۸۰۰ نفر در سال ۲۰۰۵ در یونان انجام شد، بین افرادی که تحصیلات پایین‌تر داشتند و توجه آن‌ها به اهدای خون، رابطه معناداری وجود داشت(p= ۰/۰۱)(۱۴). بیشترین انگیزه منفی افراد، ترس از عفونت و بیماری بود (۳۶٪). بیشتر اهداکنندگان را مردان، شهرنشینان، افراد ۵۰-۳۱ ساله، بازنشسته‌ها و افراد دارای مدرک دانشگاهی تشکیل می‌دادند. عمده نتایج این مطالعه در راستای مطالعه ما بود به طوری که در مطالعه ما نیز افراد با تحصیلات پایین‌تر، انگیزه بیشتری برای اهدای خون داشتند و در بین انگیزه‌های منفی نیز بیشترین انگیزه مربوط به ترس از عفونت و بیماری بود.

مهم‌ترین ویژگی پژوهش حاضر مقایسه دو شهر کاملاً متفاوت ایران از لحاظ فرهنگی و اقتصادی - اجتماعی یعنی تهران و مهاباد بود که خود به نوعی می‌تواند بررسی عدالت در سلامت در جامعه باشد. بسیاری از متغیرها در مهاباد و تهران یکسان بود ولی تفاوت‌های معناداری بین مهم‌ترین انگیزه اهدای خون وجود داشت که در مهاباد اثرات مثبت اهدای خون و در تهران نوع دوستی بود. از دیگر ویژگی‌های مثبت این پژوهش انجام این مطالعه در زمستان ۱۳۹۲ بود که مصادف با هیچ مناسبت مذهبی نبود و بنابراین انگیزه‌های مذهبی مطالعه ما را تحت تاثیر قرار نداد. در این پژوهش به دلیل در دسترس نبودن نمونه‌های غیر اهداکننده و در واقع تمایل کمتر آن‌ها به شرکت در پژوهش، مطالعه‌ای روی آن‌ها انجام نشد که توصیه می‌شود در پژوهش‌های دیگر افراد غیر اهداکننده نیز مورد مطالعه قرار بگیرند.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این مطالعه مؤید تاثیر وضعیت اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی بر اهدای خون بود. هم چنین نتایج این مطالعه نشان داد که بیشتر اهداکنندگان تحت تاثیر اثرات مثبت اهدای خون قرار گرفته‌اند که بازگو کردن تجربه این افراد می‌تواند برای جذب اهداکنندگان جدید مفید باشد. هم چنین مهم‌ترین انگیزه اهدای خون نوع دوستی و اثرات مثبت اهدای خون روی سلامتی بود که گسترش هر دوی این انگیزه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. انگیزه اهدای خون جهت بررسی سلامتی در مطالعه ما(مخصوصاً در مهاباد) زیاد بود بنابراین حفظ اهداکنندگان مستمر خون که منبع خون سالم هستند، دارای اهمیت زیادی می‌باشد. هم چنین مطالعه ما نشان داد که مهم‌ترین منبع اطلاعاتی مردم رادیو و تلویزیون است. بنابراین با استفاده از تبلیغات رسانه‌ای می‌توان اطلاعات مردم را در مورد اثرات و شرایط اهدای خون بالا برد و نگرش‌های منفی را اصلاح کرد، چرا که در بسیاری از موارد عدم اطلاع از شرایط اهدای خون و نگرش‌های نادرست، مانع اهدای خون می‌شود(۱۶، ۱۵).

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همکاری کلیه پزشکان و کارکنان مراکز

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

انتقال خون تهران و مهاباد و هم چنین آقای دکتر داوود نصر ارکن کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References :

1- Javadzadeh Shahshahani H, Yavari MT, Mehran M, Rahbari M. Psycho-social and physical effects of blood donation on blood donors in Yazd Blood Transfusion Center, 2005. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2008; 5(1): 17-24. [Article in Farsi]
2- Abdolghasemi H , Kheirkhah M, Hosseini SM. Survey of the reasons for the referral of blood donors in Tehran blood transfusion center. Hakim 2002; 5(2): 119-25. [Article in Farsi]
3- Kasraian L , Torab Jahromi SA . A motivation survey of blood donation in Shiraz Blood Transfusion Center. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2006; 2(6): 259-67. [Article in Farsi]
4- Moslemi M , Rahbari M , Salavati M , Walmohammadi Sh , Azimi M, Moeinalghorabai M, *et al*. Psychological effects of blood donation on repeat and first time donors in Tehran Blood Transfusion Center. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2008; 5(3): 167-72. [Article in Farsi]
5- Narimani M, Sadeghieh Ahari S, Esmaili Nejad A, Soleimani E. The comparison of altruistic behavior, empathetic sense, and social responsibility among voluntary and non-voluntary blood donors. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2013; 10(2): 190-7. [Article in Farsi]
6- Rakhshani F, Sanei Moghaddam E, Soltani Sabi M, Rakhshani T. Knowledge, attitude and practice of the population of Zahedan province about blood donation. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2010; 7(1): 9-16. [Article in Farsi]
7- Javadzadeh Shahshahani H, Yavari MT. Adverse effects in blood donors after whole blood donation. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2007; 4(2): 87-93. [Article in Farsi]
8- Assarian Z, Abed Haghighi B, Javadi I, Fotouhi A, seighali F, Akbari N. Risk factors for vasovagal reactions during blood donation. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2011; 7(4): 221-6. [Article in Farsi]
9- Hasanzadeh A, farahini F, Akbari N, Aghahosseini M, Pirzadeh A. Survey of effective factors on continuous blood donation in Isfahan province based on the theory of planned behavior. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2013; 10(2): 182-9. [Article in Farsi]
10- Javadzadeh Shahshahani H. Knowledge, attitude and practice of women about blood donation. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2006; 3(3): 213-9. [Article in Farsi]
11- Damari B, Torabian S, Gharehbaghian A, Maghsudlu M, Mohammadi N, Naser Bakht M , *et al*. Survey of preventive views and beliefs of voluntary blood donation among people in 3 provinces of Hormozgan, Sistan-baluchestan and Khuzestan. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2006; 3(2): 133-43. [Article in Farsi]
12- Kasraian L , Torab Jahromi SA. Survey of frequency of people who have donated blood for HIV check up at Shiraz Blood Transfusion Organization. Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences 2005; 10(2): 36-41. [Article in Farsi]
13- Steele WR, Schreiber GB, Guiltinan A, Nass C, Glynn SA, Wright DJ, *et al*. The role of altruistic behavior, empathetic concern, and social responsibility motivation in blood donation behavior. Transfusion 2008; 48(1): 43-54.
14- Kalargirou AA, Beloukas AI, Kosma AG, Nanou CI, Saridi MI, Kriebardis AG. Attitudes and behaviours of Greeks concerning blood donation: recruitment and retention campaigns should be focused on need rather than altruism. Blood Transfus 2014; 12(3): 320-9.
15- Shakeri MT, Esmaeili H, Bazargani R, Khayami ME. The survey of reasons for the lack of donation attempts by eligible donors in Mashhad. Sci J Iran Blood Transfus Organ 2009; 6(3): 209-18. [Article in Farsi]
16- Ilbeigi Sh, Gharehbaghian A, Moghadam A, Dehkhoda R , Sarvi H, Zoghi F, *et al*. Evaluation of awareness of blood donors exposed to educational materials about safe blood donation in Tabriz in 1384 . Sci J Iran Blood Transfus Organ 2006; 3(2): 171-81. [Article in Farsi]

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]

Sci J Iran Blood Transfus Organ 2016; 13(2): 98-105

Original Article

Comparative study on determinants of blood donation in blood transfusion centers in Tehran and Mahabad in 2014

Enayattollahi Sh.[1], Sohrabi M.R.[1,2]

[1]*School of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran*
[2]*Social Determinants of Health Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran*

Abstract

Background and Objectives

This study was designed to compare motives and psycho-somatic effects of blood donation between Tehran and Mahabad as two different cities on culture and socio-economic status.

Materials and Methods

This cross-sectional study was done in Winter of 2014 on 258 blood donors: 123 in Tehran and 135 in Mahabad. Some days were selected randomly for the donors to be asssessed on those days. The questionnaire contained 44 questions. We used descriptive statistics, mean comparison tests and chi-square using SPSS version 18 to analyze the data.

Results

In this study, 242 men (93.8%) and 16 females (6.2%) participated. The motives for blood donation were altruism (Tehran and Mahabad 93% and 80%, respectively), positive effects on health (Tehran and Mahabad 66% and 80%, respectively), and the health evaluation of blood donors (Tehran and Mahabad 52% and 69%, respectively). Among the short term effects, being useful, alertness, mental peace, and happiness and among the long term effects, the work efficiency, health improvement, and stress reduction had a higher frequency; 6.4% of donors reported negative effects such as loss of work efficiency as an impediment to blood donation.

Conclusions

The main motivation of blood donation was altruism and positive effects of blood donation with the recent impetus asssessed to be higher in Mahabad than Tehran. Most reported effects were mind relaxation, consciousness, happiness, and good feelings with greater frequency in Mahabad than in Tehran.

Key words: Blood Donation, Psychological Side Effects, Motivation, Blood Transfusion

Received: 21 Feb 2015
Accepted: 6 Feb 2016

Correspondence: Sohrabi MR., MD., Specialist in Community Medicine. Professor of School of Medicine & Social Determinants of Health Research Center of Shahid Beheshti University of Medical Sciences. Koodakyar St.,Danshjoo Blv, Velenjak.
Postal Code: 193954719, Tehran, Iran. Tel: (+9821) 23872567; Fax: (+9821) 22439936
E-mail: *m.r.sohrabi@gmail.com*

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2025-12-18]